

G. W. F. Hegel:

Arról, hogy a magisztrátusokat a polgároknak kellene választaniuk¹
(*Württemberg legújabb belső állapotairól, különösen a magisztrátusalkotmány megsértéséről*)
1798.

A württembergi néphez²

Ideje lenne annak, hogy a württembergi nép félelem és remény közti ingadozásából, elvárások és elvárásokban való csalódások cserélgetéséből kilépjen. Nem azt akarom mondani, hogy annak is ideje lenne, hogy az, aki a dolgok változásában vagy a régiék megtartásában csak saját korlátozott hasznát, vagy rendjének hasznát kívánja, csak saját hiúságához forduljon tanácsért, adja fel minden szegényes reményét, távolítsa el e kicsinyes gondokat, és vegye lelkére az általánosért való aggodást. A jobb kívánságú, jobb törekvésű emberek számára különösen itt lenne az ideje, hogy meghatározatlan akarataikat az alkotmány azon részeire tartalékolják, amelyek igazságtalanságra épültek, és az ilyen részek szükségszerű megváltoztatására fordítsák tevékenységüket.

A valósággal szembeni nyugodt megelégedettség, a reményvesztettség, egy túl nagy, mindenható sorsnak való önfeladás reménybe, elvárásba, egy valami máshoz való bátorságba ment át. A jobb, igazabb korok képe élettelenien jött az emberek lelkébe, egy tisztább, szabadabb állapotra irányuló vágyakozás, sóhajtozás mozgatott meg minden szívet, és idézte elő azok meghasonlását a valósággal³. (entzweit) A kényszer, hogy a szegényes korlátokat áttörjék, minden eseménnyel, minden fénnel, még büntetkekkel is összeköti reményeiket. Honnan tudnának a württembergiek igazságosabb segítséget elvárni, mint saját rendjeik gyűlésétől? E remények kielégítésének elcsúsztatása, az idő, csak tisztíthatja ama vágyakozást, elválaszthatja a tisztát a tisztátlantól, de a valódi szükséglet orvoslása iránti ösztönt is csak erősítheti. Ama vágy a tétovázás folytán csak annál mélyebbre eszi bele magát a szívekbe; nem esetleges csalás, ami elmúlik. Nevezd lázkitörésnek, de csak a halállal ér véget, vagy a beteg anyag kimetszésével. A még egészséges erő erőfeszítése ez, hogy kiűzze a betegséget.

Általános és mély az az érzés, hogy az államépület, amiként az még fennáll, tarthatatlan, általános a félelem, hogy összeomlik, és zuhanásában mindenkit megsebesít. Vajon e félelemnek a szívben lakozó ama meggyőződéssel oly hatalmassá kell-e válnia, hogy az ember a jószerecsére hagyja, mi legyen megdöntve, mi maradjon meg, mi maradjon állva, és mi bukjon majd el? Vajon nem kellene-e a tarthatatlant magát is elhagyni? Nyugodt pillantással megvizsgálni mi tartozik a fenntarthatatlanhoz? Az igazságosság ebben a megítélésben az egyedüli mérték; a bátorság, hogy igazságosak legyünk, az egyedüli hatalom arra, hogy az ingadozót becsülettel és nyugalommal eltávolítsuk, és egy biztos állapotot hozzunk létre. Milyen vakok mindazok, akik elhinnék, hogy tovább fennállhatnak azok a berendezkedések,

1 A fordítás alapja: G. W. F. Hegel: *Werke* 1, Frühe Schriften, Suhrkamp, Frankfurt a/M, 1971, 268-274.

2 Az eredeti cím így szólt: „Arról, hogy a magisztrátusokat a népnek kéne választania”. Ezek után a népet a polgárokra cserélték ki, végül az egész címet áthúzta egy idegen kéz. Az ajánlást szintén. A pamflet problémáiról (és a számos cím- és ajánlás-változtatásról) részletesen lásd: W. Jaeschke: *Hegel-Handbuch*, Metzler Verlag, Stuttgart-Weimar, 2010. 82-85.)

3 A megkettőződés Hegel egy korai terminológiája elidegenedés-aspektusok jelölésére.

alkotmányok, törvények, amelyek az emberek erkölcsével, szükségleteivel és vélekedésével többé már nem esnek egybe, amelyekből már elmenekült a szellem, hogy azok a formák, amelyekben az értelem és az érzés már nem érdekelt, elég hatalommal bírának ahhoz, hogy továbbra is egy nép kötelékeit alkossák! Minden kísérlet, ami arra irányul, hogy egy hitelt veszített alkotmány állapotainak, részeinek nagyotmondó fusimunkákkal szerezzenek ismét bizalmat, hogy a halotti sírt szép lepedővel eltakarják, nem csak elmés kitalálóit borítja el szégyennel, hanem egy még félelmetesebb kitörést is előkészít, amelyben a jobbítás szükségletéhez a bosszú társul, és a mindig csalatkozott, elnyomott sokaság a tisztességtelenséget még meg is bünteti. A dolgok ingadozásának érzése mellett semmi mást nem tenni, mint nyugodtan és vakon várni a régi, mindenütt megtört, gyökereiben megtámadott épület összedőlését, és hagyni, hogy a beomló gerendák szétzúzzanak minket, éppúgy minden ésszerűség ellen való, mint a becsület ellen.

Ha valaminek változnia kell, akkor valamit meg kell változtatni. Egy ilyen póre igazságot azért szükséges kimondani, mert a félelem, aminek valamit tennie kell, a bátorságtól, ami valamit tesz, azáltal különbözik, hogy az emberek, akiket a félelem hajt, jóllehet érzik és elismerik a változtatás szükségességét, de amikor el kell kezdeni azt, olyan gyengeséget mutatnak, amely mindent megtartana, melynek birtokában már megvolt. Mint egy tékozló, kinek kiadásait korlátoznia kell, de eddigi szükségleteinek minden darabját, melyeknek elhagyását tanácsolják, nélkülözhetetlennek ítéli. Semmit sem ad fel, míg végül mind a nélkülözhetetlent, mind a nélkülözhető elveszik tőle. Egy ilyen gyengeség színjátékát egy nép, a németek nem játszhatják; a hideg meggyőződés szerint, hogy egy változás szükségszerű, nem szabad most félniük, hogy vizsgálódásaikkal a részletekbe menjenek, és a talált igazságtalanság eltávolítását a jogtalanságot elszenvedőnek követelnie kell, és az, aki igazságtalanul birtokol, birtokát fel kell, hogy adja.

Ezen erő, hogy felemeljük magunkat kicsinyes érdekünk fölé az igazságossághoz, a következő vizsgálódásokban éppannyira előfeltételezett, mint az a nyíltság, hogy ezt akarjuk és nem csak tervbe vesszük. Ám túl gyakran marad rejtve a közjóra irányuló kívánság és buzgóság mögött az a fenntartás: csak addig, amíg érdekeinkkel egybeesik. Egy ilyen készségesség, ami minden jobbításra igennel válaszol, megijed és elsapad, mihelyst követelményt támasztanak e készségességgel szemben.

Messze e képmutatástól, kezdjen minden rend, minden egyén, mielőtt másokkal szemben követeléseket támasztana, mielőtt a bajok okát másokban keresné, önmagában kutakodni, viszonyait, jogait mérlegelni, és törekedjen arra, hogy ha egyenlőtlen jogok birtokában találja magát, a többiekkel egyensúlyba kerüljön. Aki akarja, ezt a követelményt, hogy önmagával kell kezdeni, vaknak és hatástalannak tarthatja, és az igazságtalanság reményét megszüntetve...[a szöveg megszakad]

Ameddig⁴ a megkísérelt, de károsnak talált reformokat visszavonni vagy megreformálni nincs hatalmunkban, jól tesszük, ha megmaradunk egy ilyen változtatásnál, amelynek következményeit teljes terjedelmükben áttekinthetjük és kiszámíthatjuk, valamint ha megelégedünk azzal, hogy a visszaélés forrásait betömjük.

⁴ Az a töredék Rudolf Haym: *Hegel und seine Zeit* c. művében kiadva maradt meg.

A magasabb hivatalnokok arcátlansága volt a régebbi és újabb időkben is minden baj okozója.⁵ A tanács tagjai kényelmesnek találhatták, hogy olyan embereket tartsanak, akik helyettük beszélnek és írnak, és vészhelyzetben még gondolkodni is helyettük. A tanács tagjainak nagy része kényelmes nyugalomban felélte közben saját bevételét, lelke üdvösségéről is gondoskodott, és hagyta, hogy az ország ügyei menjenek a maguk útján, amiképp a gondviselés és vezetői akarták. A szegény nyáj volt természetesen a hibás azért, hogy egyik vezetője keletre, a másik pedig nyugatra akarta vezetni. A nagyobb többség természetesen azt követte, aki az etetővályú kulcsát birtokolta, és aki lágyabb hangon csalogatta őket, és aki báránybunda alatt a farkasbőrt legügyesebben tudta elrejtetni. Így vezették orruknál fogva a hivatalnokok a bizottság tagjait – és velük az országot.

A tanács maga sosem volt szemtelen. Tanácsadói [*Konsulenten*] és jogászai [*Advokaten*] voltak azok. A tanács csak hanyag volt, és gondolatlannul adta nevét ezek minden önkényeskedéséhez. Ők voltak azok, akik a tanácsot a bírósággal szembeni nagylelkűség egy bizonyos fokára csalogatták, melyhez csak azon okoknak a frivolitása volt mérhető, amikkel az imádat ilyen bizonyosságait igazolni próbálták. Őket akarta megnyerni az udvar, mert biztos volt benne hogy célját eléri, ha már a tanácsadókat és ügyvédekét érdekei körébe vona. Rajtuk múlt, hogy az egyedi rendek kívánságait és panaszait figyelembe veszik-e. Ők voltak azok, akik a bejövő aktákat hatalmukba kerítették, és ezek létezését a tanács előtt oly sokáig elrejtették, amíg csak nem tetszett nekik vitára bocsátani a dolgot. Valójában egy papnak se volt nagyobb hatalma gyóntatottja lelkiismerete felett, mint ezeknek a politikai gyóntatóatyáknak a tanács-tagok hivatali lelkiismeretén.

A tanácsadónak szűkebb értelemben egyébként semmi köze nem volt a pénzügyekhez. A titkos tárca működése rejtve maradt előttük. A tanács tagjainak önérdeke tehát nem várt szívességet tőlük. Nem tanácskoztak velük a küldöttségek ügyében, és egy választáson se vettek közvetlenül részt. Ez biztosította, hogy a jogászok nyilvánvaló előnnyel rendelkezzenek, még akkor is, ha tehetség és ismeretek hiányában vannak is. A választásokkor mégis félreismerhetetlen volt a tanácsadók indirekt hatása. A hivatalnokjelölt nagy reményt fűzhetett ahhoz, hogy a jogász kedveltjét kiszorítsa, ha a kedvenc tanácsadó barátja és szószólója volt. Szerencsére a tanács néha olyan tanácsadókkal is rendelkezett, akiknek helyén volt az esze és szíve, és bár a tanácsot járszalagon vezették, mert az nem tanult meg egyedül járni, de legalább soha - legalábbis tudatosan és jól meggondoltan soha - nem vezették szakadékba. A tartományi gyűléssel (Landtag) ezen szörny-hivatal veszélyes behatása inkább növekedett, mint csökkent. Az emberek hozzászoktak, hogy a tanácsadókat a tartományi alkotmány lényeges részeinek tekintsék. A hivatali hatáskörüket megnövelték. A küldöttek rivalizálásából előnyöket faragtak. Függetlenné válhattak előljárójuktól, hivatali ügyeik bírójától, a tanácstól. A tartományi gyűlésig a tanács a kötelességeiket elfeledett tanácsadókat minden fellebbezés nélkül elbocsáthatta. Nem egyszer meg is tette. Most talán a tanácsadó követelné, hogy a herceg, akinek elárulja a tartomány érdekeit, legyen az ő bírója...

⁵ Az angol fordítás ezt „provincial assembly”-nek fordítja. in: G. W. F. Hegel: *Political writings*, ed. by Laurence Dickey, transl. H. B. Nisbet, Cambridge University Press, 1999. 3. Maga a szó nem ezt jelenti, ezért én ezt nem követtem. Ehelyett, figyelembe véve hogy a szokásos jelentés sem megfelelő (táj), a tartomány szót választottam.

...ameddig minden más a régi állapotában marad, ameddig a nép jogait nem ismeri, ameddig nincs közösségi szellem, ameddig a hivatalnokok hatalma nem korlátozott, addig a népi választások csak arra szolgálnának, hogy alkotmányunk teljes összeomlását hozza magával. A fődolog az lenne, hogy a választójogot, egy, az udvartól független, felvilágosult és igazságos emberek csoportjának kezébe helyezze. De nem látom be, miféle választástól várhatnánk egy ilyen gyűlés ígéretét, bármilyen gondosan is határozzák meg az aktív és passzív választhatóságot...

Bártfai Imre fordítása